

ПРАВНО ДЕЈСТВО НА ДОГОВОРИТЕ -ВЛИЈАНИЕТО НА НЕПОДОБНОСТА НА ВОЛЈИТЕ НА ДОГОВОРНИТЕ СТРАНИ- СО ОСВРТ НА СИМУЛИРАНИТЕ ДОГОВОРИ

Договорот е склучен кога договорните страни се спогодиле за суштествените состојки на договорот (чл.18 од ЗОО).

Договорните страни ги склучуваат договорите со цел нивното исполнување да ги произведе правните последици пропишани со закон.

Такви последици договорот ќе произведе тогаш кога е полноважен,а тоа значи кога ги содржи сите суштествени состојки и кога не постои некоја причина пропишана со закон која договорот го прави неважечки.

До ништовност на договорот најчесто доведува:

-неподобноста на неговиот предмет(кога е невозможен,недозволен ,неопределен или неопределив) ,

-неподобноста на неговиот основ (основот мора да е дозволен- а е ако е во согласност со Уставот,законите и добрите обичаи) ,

-неподобноста на согласноста на волјите

Во сите случаи станува збор за неподобност на некоја од суштествените состојки на договорот .

Во овој контекст бидејќи кај договорите е изразена волевата компонента би требало да го споменеме МОТИВОТ кој всушност преставува внатрешна побуда на страната што е носител на обврската Притоа можно е обврски со ист основ и предмет да имаат различен мотив .Што се однесува до мотивот тој по правило нема влијание на полноважноста на обврските, па, со тоа и на полноважноста на договорите од кои произлегуват тие обврски

Во таа смисла одредбата од чл. 45 ст.1 од ЗОО уредува дека побудите од кои есклучен договорот не влијаат на неговата полноважност .

Ова можеби е и логича последица од внатрешниот карактер на побудите кои често им се недостапни -на другата доворна страна и на трети лица.

Во ст.2 станува збор за тоа кога договорот нема

дејство-„ако недозволената побуда суштествено влијаела на одлуката едниот договарач да го склучи договорот и ако другиот договарач тоа го знаел или морал да го знае,,

Во ст.3 на овој член е уредено дека „договорот без надомест нема правно дејство и кога другиот договарач не знаел дека недозволената побуда суштествено влијаела на одлуката а не неговиот содоговарач,,

Неподобноста на согласноста на волјите може да ја разгледуваме сфатена како:

--недостаток волјата слободно да биде формирна и слободно изразена во процесот на склучувањето на договарањето која се појавува во три случаи заблуда, закана и измама.

а) *Заблуда*-преставува погрешна престава за одредена околност од значење за полноважно склучување на договорот. Притоа, не секоја заблуда е од значење за рушливоста на договорите. Таква е само суштествената заблуда. Како „суштествена се смета само заблудата која се однесува на суштествените својства на предметот, на лицето со кое се склучува договорот, како и на околностите што според обичаите во прометот или според намерата на странките се сметаат за решавачки, а страната која е во заблуда инакуне би склучила договор со таква заблуда“(член 53 став 1 од ЗОО). Покрај ова, „кај договорот без надомест за суштествена заблуда се смета и заблудата за побудата која била решавачка за преземањето на обврската“(член 54 од ЗОО).

б) *Измама*. Измамата претставува свесно предизвикување на заблуда. Свесноста овде се огледа во намерата на едната страна да предизвика заблуда кај другата страна или да ја одржи во заблуда со цел да ја наведе на склучување на договор кој е во нејзина полза. Ако измамата ја сторило трето лице таа влијае врз договорот како да е предизвикана од едната од страните ако таа во времето на склучувањето на договорот знаела или морала да знае за измамата (тоа значи дека ако била несовесна)(чл.57)

в) *Закана*. Заканата претставува ставање во изглед дека ќе настапат одредени штетни последици кон лицето кон кое таа е насочена, или за неговиот имот односно кон трето лице или кон неговиот имот. Таквата закана се смета за недозволена од причина што предизвикува оправдан страв кај лицето кон кое е насочена, така што тоа лице поради овој страв и пристапува кон склучување на договор со заканувачот. Во секој случај, овој страв се смета за оправдан ако од околностите се гледа дека со

сериозна опасност е загрозен животот,телото или друго значајно добро на договорната страна или на трето лице.(чл.52 од 300)

Согласноста на волјите на договорните страни е неподобна: тогаш кога едната или двете договорни страни ја немаат способноста за склучување на договорот (за тоа стана збор претходно-ограничена деловна способност)

Понапред споменатите случаи на неподобност на волјата преставуваат причина за рушливост на договорите ,за што конкретно и сеопфатно стана збор во предпладневниот дел на сесијата од судија Вера Коцо.

Неподобност на волјата има и тогаш кога волјата е формирана и изјавена не заради склучување на полноважен договор, туку за остварување на некоја друга цел.

Согласноста на волјите на договорните страни е неподобна ако е несериозна, фиктивна и симулирана.

Поради ова договорот кој е склучен на тој начин е нешто што личи на договор кој е нарекува привиден ,кој е ништовен и не произведува правно дејство.

Последиците од неважноста на привидниот договор имаат некои особености поради кои тој може да се појавува како фиктивен и симулиран договор .

Ако привидниот договор е фиктивен, тој не произведува никакво правно дејство поради неговата ништовност.

ст.1 на чл.58 „Привидниот договор нема дејство меѓу договорните страни,,

Најчесто ваквите договори се склучуваат поради измама на прописите ,за да се измамат трети лица или заради друга цел.

Пример :

-во случај на привидно отуѓување на недвижностите на блиски сродници заради стекнување на лични права детски додаток, пензија минимална за лица кои немаат потребен стаж, а се безимотни-можност која е предвидена со измените на Законот за пензиско и инвалидско осигурување)

- во случја на купопродажен договор само одредени лица да се стекнат со доказ дека имаат имот поради добивање за влез во друга земја

Привидноста како мана на волјата која прставува свесна несогласност помеѓу волјата и манифестираното

(договореното), бидејќи странките не ја сакаат правната работа која ја склучуваат, има за последица ништовност на таквата правна работа -на таквиот договор па со нив се постапува како да не се склучени како правно да не постојат.

Странките склучуваат привиден договор без намера (без волја) да располагаат со правата и обврските така како што е уредено во содржината на привидниот договор, бидејќи кај ниедна од нив не постои желба да било што (од а правата и обврските на странките според содржината на фиктивниот договор) нависина да се примени, да се реализира

Но ако договорот е симулиран ,а тоа значи ако договорните страни го склучиле само зад него да „скријат,, некој друг договор со чие исполнување сакаат да постигнат некоја друга цел а не целта на симулираниот договор, во тој случај симулираниот договор е ништовен , а скриениот договор кој преставува дисимулиран договор е полноважен.

ПРИМЕР:Таков е договорот кој продавачот и купувачот го склучиле не поради тоа купувачот да ја плати цената и да ја добие стварта, туку тој како дародавач да ја добие стварта без надоместок, а продавачот не да ја предаде стварта и да ја добие цената, туку стварта да му ја даде на купувачот без надоместување.

Во таков случај договорот за дар како дисимулиран договор е скриен зад договорот за купопродажба како симулиран за да се избегне повисокото оданочување на прометот кој се врши врз основа на договорот за дар.(Се разбира ова не се случува кога договорни странки кај договорот за дар се сродници во прва линија-прв наследен ред) .

Од овие причини договорот за купопродажба како симулиран е ништовен договор, а договорот за дар како дисимулиран е полноважен.

ДРУГ ПРИМЕР: Во случај кога странките привидно склучуваат Договор за доживотна издршка само од причина да одредени наследници бидат лишени од правото на нужен дел, а фактички се работи за договор за дар , во кој случај симулираниот договор (договорот за доживотна издршка) е ништовен (бидејќи не ја одразува вистинската волја на договорните страни), додека пак, дисимулираниот договор договорот за дар со оглед на тоа дека странките навистина сакале да го склучат , е важечки, ако се исполнети условите за негова правна важност.

Ако пак привидниот (симулираниот) договор прикрива друг(дисимулира) договор кои е ништовен тогаш во таков случај двата договори немаат правно дејство. (договор за дар за да се прикрие кривично дело)

На ова упатува одредбата од чл.58 ст. 2 „Ако привидниот договор прикрива некој друг договор, другиот договор важи ако се исполнети условите за неговата правна исправност.,,

Притоа треба да се има во предвид дека начелото на совесност и чесност и на сигурноста на правниот промет наложуваат привидноста на договорот да не може да ги погаѓа интересите на третите совесни лица. Тоа значи дека спрема такво лице тој договор произведува правно дејство.

Ова значи дека ако врз основа на привидниот договор било тој да е фиктивен било симулиран ,некое лице стекнало определено право верувајќи во полноважноста на привидниот договор ,привидноста не може да му смета на тоа лице да ги стекне правата од договорот што тоа го склучило со една од договорните страни. Се разбира дека и туку постои услов а тоа е третото лице да е совесно , да не знаело дека се работи за привиден договор.

Во ст.3 на чл.58 е уредено дека „Привидноста на договорот не може да се истакнува спрема трето совесно лице.

Ставот 3 на овој член отвора една можност за дискусија, имено ако се тргне од старото правило дека никој не може да стекне право од оној кој тоа право го нема,изгледа дека правата на третите лица се исто така ништовни.

Но, ова ќе се решава и со прописи вон ЗОО. Така, ако третото лице било совесно, тоа ќе може да се стекне со правото по други прописи. Важно е ова стекнување да биде оригинерно.Третото совесно лице ќе може да стекне, на пр., право на сопственост ако е совесно и ако се исполнети други услови за стекнување. Доаѓаат предвид стекнувањето на сопственост од несопственик и стекнување по пат на одржувачка.

Бидејќи стекнувањето на третото совесно лице е полноважно и конечно, реституцијата не ќе може да се изврши натурално, па тоа е еден случај кога ќе треба да се даде парична реституција според цените во времето на донесувањето на судската одлука. Во другите случаи, првичниот имател ќе може со ревиндикациона тужба да си ја врати стварта.

Разлики помеѓу ништовноста и рушливоста

Навидум изгледаат еднакви односно слични последиците до кои доаѓа во случај на ништовност или рушливост на договорите, сепак, постојат одредени модалитети кои се појавуваат кај овие два правни институти, и поголем број специфичностите кои ги одделуваат еден од друг, кои овозможуваат да ги разграничине разликите меѓу нив.

Ќе се обидам да издвојам некои од нив, кои се позначајни и поучливи од теоретски и од практичен аспект:

1. Една од разликите помеѓу овие два вида договори е од процесно-правен карактер.

Имено, процесноправно гледано, ништовните договори се прогласуваат за ништовни, односно кај нив само се утврдува постоењето на ништовноста, додека рушливите договори сепоништуваат затоа што постојат. Утврдувањето на ништовноста односно поништувањето на договорите се врши со судска пресуда. Првата пресуда со која се утврдува ништовноста е деклараторна, додека, пак, втората е конститутивна.

2. Следна разлика помеѓу овие договори е таа што со рушливоста во основа се штити поединечниот (индивидуалниот) интерес на договорните страни, а кај ништовните јавниот интерес.

3. Ништовните договори воопшто не произведуваат правно дејство. Рушливите договори произведуваат правно дејство се додека не бидат поништени. Притоа, поништувањето кај нив делува ретроактивно

4. Активно легитимирани да бараат прогласување на договорот за ништовен имаат страните, третите лица кои имаат правен интерес и јавниот обвинител. Судот на ништовност внимава по службена должност *ex officio*.

Право да бара поништување на рушливиот договор има само страната во чија корист е востановена рушливоста.

5. Разлики во временската рамка-правото да се бара огласување на договорот за ништовен не се гаси со истекот на времето. Правото да се бара поништување е ограничено со преклузивни рокови.

6. Кај ништовните договори е дозволена конверзија во некој друг полноважен договор. Конвалидацијата е дозволена

само по исклучок, и тоа по пат на извршување. Кај рушливите договори, конвалидацијата е правило. Конверзијата кај овие договори не е возможна.

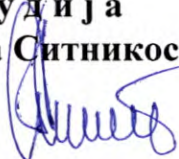
7. Ништовноста кај договорите секогаш дејствува *ex tunc*. Кај рушливоста, покрај ова дејство, во одредени случаи постои можност договорно да се определи и дејство *ex nunc*.

8. Кај ништовноста доаѓа до реституција на она што е дадено врз основа на ништовниот договор. Кај рушливоста ова, исто така, е случај, но со специфичности кога се бара враќање на она што е дадено врз основа на договор склучен со ограничено деловно способно лице, за кој не е дадена дозвола од законскиот застапник.

9. Одговорноста за предизвикана штета кај ништовноста е субјективна, додека кај рушливоста е објективна, со специфичности за одговорноста на лицето кое склучило договор без дозвола од законскиот застапник, а било ограничено деловно способно.

15.12.2020

С у д и ј а
Лилјана Ситникоска

ПРИМЕРИ ОД СУДСКАТА ПРАКСА

1. Договорот за дар на акции е привиден (фиктивен) договор . кој во себе го крие договорот за продажба на акции .Во таков случај постои секундарно тргување со акции како хартии од вредност надвор од берзата , а таков договор не може да произведува правно дејство согласно чл.58 ст.1 од ЗОО.

Апелационен суд Штип ГЖ.бр.673/08 од 15 09.2008 година
Врховен суд на РМ Рев.бр.12/19 од 04.11.2009 година

2. Кога странките заклучиле симулирани привидни договори за заем, сметајќи дека тоа го сакаат со цел да го прикријат договорот за пренос на акции кој навистина го сакале, тогаш предметните привидни договори немаат правно дејство меѓу странките во смисла на чл. 58 од ЗОО.

Апелационен суд Скопје ТСЖ.бр.918/13 од 05.06.2014 година
Врховен суд на РМ Рев.бр.356/14 од 09.07.2015 година

3. Не може да се изврши конвалидација на усмен договор во смисла на чл.65 од ЗОО случај кога тужителот се повикува на таков усмен договор кој нема основ, т.е нема дозволен основ, а посебо што целата на склучувањето на таков договор е недозволена .

Апелационен суд Гостивар ГЖ.бр.842/12 од 27.11.2012 год.
Врховен суд на РМ Рев.бр.110/13 од 08.04.2014 година

4. Не ^eништовен договорот за кредит само заради тоа што заложниот должник во ист ден го склучил договорот за кредит и ги купил акциите кои ги ставил како обезбедување со договор за рачна залога ,нити се работи за фиктивен договор согласно чл.58 ст.1 од ЗОО, бидејќи тој договор е склучен и реализиран.

Договорите за кредит и за рачна залога не се ништовни заради нивната спротивност со чл.23 од Законот за трансформацијата со општествен капитал затоа што заложниот должник не се кредитирал сам при купувањето на акциите, туку тоа го направил друг субјект кој преку берза купил акции кај заложниот должник.

Не се ништовни ни договорите за рачна залога и хипотека

бидејќи откако се купени акциите заложниот должник станал доминантен сопственик на третотужениот а тој со одлука на бордот на директори се согласил и го ставил својот недвижен и подвижен имот под хипотека и рачна залога како гаранција за отпалта на кредитот по склучен договор со банката.

Апелационен суд Битола ТСЖ.бр.893/11
Врховен суд Рев. бр.1006/08

5. Ако со цел да избегне одземањето на недвижен имот во рамките на кривична постапка ,странките склучиле договор за физичка делба на имот ,а покрај тоа и понатаму заеднички го користат тој имот ,тогаш постои недозволеност на мотивот и целта за склучувањето на тој договор.Во тој случај согласно со чл.45 ст.2 од ЗОО договорот не произведува правно дејство.

Апелационен суд Штип ГЖ.бр.2108/07 од 05.02.2008 година
Врховен суд на РМ Рев.бр.597/08 од 12.03.2009 година

6. Договорот кој спротивно на дредбите од ЗТД и чл.87ст.2 од ЗОО бил склучен од страна на лице кое немало потребно овластување -специјално полномошно да врши работи кои го надминуваат тековното работење на друштвото, како што е отуѓување на наедвижности, е ништовен и не произведува правно дејство.

Апелационен суд Штип ГЖ.бр.1564/10
Врховен суд на РМ Рев2бр.525/11 од 12.07.2012 година

7.Договорот за извршување на книговодствено финансика работа склучен помеѓу туѓителот и туженета не е ништовен поради постоење на **несразмерност на давањата** доколку не постои унифуцирана цена за вршење на книговодствените услуги,па определувачки фактор за цената е договорот помеѓу нарачетелот и вршителот на услугите.

Апелационен суд Штип ГЖ.бр.1564/10 од 23.11.2010
Врховен суд на РМ РЕВ2.бр.525/11 од 12.07.2012 година.

Начелно правно мислење на Врховен суд: (општа седница 2010) ,, Договорот за награда за адвокатски услуги склучен помеѓу адвокат полномошници и странка , во делот со кој висината се определува во процентуален износ ,а ќе биде пресметана по правоисилното завршување на постпаката ,кога судот ќе доснесе одлука за висината на сумата, ќе стане неспорна

е ништовен.

Чл.449 од ЗОО Спорно право може да биде предмет на договор за продажба. (2) Ништовен е договорот со кој адвокат или некој друг налогопримач би купил спорно право чиешто остварување му е доверено, или би договорил за себе учество во поделбата на износот досуден на неговиот работодавец.

– Ништовен е договорот склучен помеѓу странките за физичка делба на куќа и дворно место која е неделива ниту по хоризонтала ниту по вертикала и притоа не можат да се добијат реални делови во етажна сопственост, кои ќе преставуваат градежна целина со одделен влез.

-Околност дека договорот е раскинат, не е пречка дополнително да се утврдува неговата ништовност.

Судија,
Лилјана Ситникоска

